

ÍSLANDSVINUR -- Á ANNARI STJÖRNU.

Eftir dr. Helga Pjeturss.

Snillingurinn William Morris var eins og kunnugt er, einu hinn mesti Íslandsvinur og hefir í ágætu kvæði spáð mjög fagurlega um framtíð þjóðar vorrar, og raunar í nokkuð líkum anda og Eggert Ólafsson. Morris spáir ekki um endurkomu Krists, heldur Baldurs og kennir Baldur sjerstaklega við Ísland. Á Ragnarök, Loka og Heljarsinna minnist hið ágæta skáld ekki í kvæði þessu, en þó hafa ýms þau tíðindi orðið, sem helst verður að telja úr þeirri áttinni, og mjög erfiðar tálmanir hafa verið í vegi fyrir þeim öflum, sem að því vinna, að hinn löngu þrautasögu lífsins verði lokið, og lánist að breyta um til hinnar rjettu stefnu, til

hins sanna lífs, á þessum hnetti, sem vjer nefnum jörð. Ekkert sýnir betur hvílíkur snillingur William Morris var, en það, að hann skyldi verða til þess að spá því, að upphaf þessarar stefnubreytingar mundi verða hjer á Íslandi, þar sem svo erfitt hefir verið að lifa, að nærri lá að úrval hins norræna kyns sligaðist. Nægir til þess að sýna þetta, að minna á, að um aldamótin 1800 voru Íslendingar mun færri en öll líkindi eru til að þeir hafi verið 800 árum áður; en á sama tíma mun í Noregi, fólksfjöldinn hafa þrefaldast eða nálægt því. Á Englandi hefir íbúatalan hjerumbil nífaldest síðustu 300—350 árin; en Íslendingu-

því er hún hyggur — hefir ekki að því er sjeð verði, neina hugmynd um að hann á heima á jarðstjörnu. (S. 17—18).

IV.

Sá kafli bókarinnar, sem mjer virðist helst ástæða til að segja nokkru nánar frá, heitir, The World Crisis (S. 124), og er um tímamót þau, sem nú eru í sögu mannkynsins og svo stórkostleg, að aldrei hefir á jafnmiklu oltið.

„Vjer heyrum menn (á jörðinni) vera að tala um tímamót í sögu mannkynsins“ — segir Morris — „og vjer, sem framliðnir erum, fáum varla skilið vegna hvers menn á jörðinni geta ekki sjeð hvernig á heimskreppu þessari stendur. Vjer (hjerneamegin) sjáum glöggar og það er vegna þess, sem það er ósk mín að koma og tala um það mál, sem svo er mikilvægt . . . Alla mína ævi hafði jeg mikinn áhuga á því, sem var að gerast á jörðinni, og þessum áhuga hefi jeg haldið að mjög miklu leyti. Ef ekki væri svo, þá mundi jeg ekki vera að reyna að koma bók þessari fyrir almenningsjórnir. Jeg þrái að sjá jörðina bjartari og hamingjusamlegri dvalarstað en hún er nú, stað, þar sem menn og komur lifi við farsælegri ástæður eu þær, sem nú eru. . . . Vjer (hinir framliðnu) sjáum fram á endalok alls lífs á jarðarsviðinu (The earth plane!) og það á fárra alda fresti, ef menn sem nú hata náunga sína

í stað þess að elska þá, hverfa ekki af sínum vöndu vegum. . . . Þetta er leyndardómur heimskreppunnar, lesendur mínir. Ekki að það sje ekki til nóg af peningum til umferðar manna á milli, eða nóg til viðurvaris handa fjöldanum, heldur það, að nú á dögum er ágirndin í heiminum ákafari en hún hefir nokkru sinni verið áður“. (S. 124—25).

V.

Mjög virðist mjer líklegt, að það sje satt sagt, að William Morris, snillingurinn, sem hafði vit og andagift til að sjá betur aðalsmerkið á hinu þjókuðu og fátæku íslensku þjóð, en nokkur útlendingur hefir annars gert, hann verið að reyna til að verða mannkyninu að liði á þessum tímamótum, og að það sje ekki honum að kenna, að ekki er í bók þessari, sem honum er eignuð, einu orði minnst á þjóðina, sem hann heidi kent við Baldur, heldur hugarfari miðilsins og þó ekki síður stunnahrifunum á hana. Tel jeg ekki vafa á því, að mun fróðlegar mundi þarna í bókinni hafa verið ritað um orlagatíma þá, sem nú eru, ef Morris heidi tekist að koma fram í meðvitund miðilsins því, sem hann hafði sjálfur í huga um það efni. Eftirtektarverðust allra þeirra orða, sem Morris hefir tekist að fá rituð, virðast mjer þessi: „Hvílíkur skaði, að menn skuli vera blindir, þar sem nú á tímum cru frelsarar á jörð-

inni“ (S. 127). Virðist þarna ótví-
ræðlega gefið í skyn, að til sju
þeir menn, sem viti hvað það er,
sem þarf til þess að aldaskiftin
geti farsælega tekist, eða hafi
jafnvel sagt það, án þess að því
hafi verið gaumur gefinn. En þar
sem bætt er við (S. 127—28)
„Vision is what men need to-
day — that inner vision which
permits those who come to their
aid to unfold before their eyes
the vision of life eternal“ — þá
er auðsjáanlega um hina vanalegu
„parafrastik“ að ræða; eða m. ö.
ö. talsvert annað ritað en það, sem
til var stefnt með innblæstrinum.
En það hygg jeg hafi verið þetta:
Það, sem þarf nú, er að menn
öðlist hinn náttúrufræðilega skiln-
ing á framhaldi lífsins, því þegar
sá skilningur er fenginn, þá verð-
ur hinum fullkonnari lífverum
miklu auðveldara en nú er, að
rjetta mannkyninu þá hjálpar-
hönd, sem svo mikil er þörfin á.
Og víst er um það, að takist ekki
að færa út náttúrufræðina á þann
hátt, sem gefið er í skyn, þá mun
illa fara, aldaskiftin verða til
hins verra, þannig að tilraunin
til æðra og fullkonnara lífs á
þessari jörð, mistakist með öllu.
Jeg hefi aldrei orðið þess var,
að þeir, sem ritað hafa um þau
efni, sem hjer koma til greina,
hafi veitt því eftirtekt hvað það
þýðir, að allri sókn lífsins upp á

við hjer á jörðu, hefir jafnan
fylgt nokkur afturför, svo að hin
æðsta vefæ jarðarinnar nú, er að
verulegu leyti ófullkonnari held-
ur en hinir fyrstu foreldrar henn-
ar, fyrstlingarnir, sem uppi voru
fyrir þúsund miljónum ára, eða
svo, og að tímamótin í sögu lífs-
ins þyrftu að verða þau, að fram-
vindu (evolution-) lífsins
fylgdi engin afturför. En það er
það, sem á vísindamáli má nefna
diæxeliktska evolution eða diæxe-
lixis. Er þá helstefnan sigruð þeg-
ar svo er komið, og opin leiðin að
hinum óendanlegu möguleikum til
góðs, sem alheimurinn býr yfir.
Eru á þeirri leið margar og vax-
andi aflraunir, en engin, er of-
raun verði þeirri lífveru, sem leit-
ar fram í fullu samræmi við hinn
æðsta vilja. En hjer í ríki hel-
stefnumnar hefir oft, eða jafnvel
oftar, verst tekist, það sem best
var viljað. því að einmitt þá var
síst samúð og góðum undirtektum
að mæta.

21. 2. '37.

Helgi Pjeturss.

Hel. Mbl. 1937